

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МІЖЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Атрощенко Т. О.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти
Мукачівського державного університету
м. Мукачево, Закарпатська область Україна*

Однією з найбільш складних соціальних проблем сучасності є загострена проблема взаємовідносин між людьми різних національностей. Загострюються протиріччя між зростанням національної самосвідомості, бажанням представників однієї і тієї ж етнічної групи до консолідації і їх прагненням до міжетнічної інтеграції, до встановлення єдиного економічного, культурного та інформаційного простору, що нерідко призводить до відкритого протистояння. Тому в останнє десятиліття у світі помітно посилюється інтерес до феномену міжетнічної толерантності, проблеми її формування в міжособистісних відносинах, в процесі соціалізації особистості. Ця проблема актуальна і у вищих навчальних закладах, які в умовах поліетнічності відрізняються багатонаціональним складом.

В останні роки вітчизняні та зарубіжні вчені активно займаються проблемами полікультурної освіти і формування міжетнічної толерантності в освітньому просторі (О. Аракелян, Е. Бахіча, Дж. Бенкс, М. Ваксман, Л. Воротняк, А. Гайдзіца, О. Грива, О. Гуренко, Л. Гончаренко, Г. Дмитрієв, Т. Левовицький, З. Малькова, Г. Палаткін, Я. Пруха, Ю. Рябова, О. Ткаченко, К. Шеветовська, К. Юр'єва, Н. Якса і ін.).

В.Б. Євтух дає визначення досліджуваного феномену: «міжетнічна толерантність (від лат. *tolerare* – терпіти) – терпиме ставлення представників однієї етнічної спільноти до представників іншої спільноти, відмінних культурницьких традицій, готовність до позитивної взаємодії з носіями різноманітних етнічностей» [3].

Міжетнічна толерантність є ознакою впевненості в собі і усвідомлення надійності своїх власних позицій, ознакою відкритого для всіх ідейної течії, яка не боїться порівняння з іншими точками зору і не уникає духовної конкуренції, виражається в прагненні досягти взаємної поваги, розуміння і узгодження різноманітних інтересів і точок зору без застосування тиску, переважно методами роз'яснення і переконання.

Міжетнічна толерантність проявляється, перш за все, через людські відносини в різних сферах суспільного життя. Як тип соціально-етнічної поведінки і форми спілкування етносів її можна представити в розгорнутому структурному вигляді, виділяючи основні параметри:

– по-перше, міжетнічна толерантність має на увазі наявність елементарних світоглядних і мотиваційних підстав для взаємодіючих етносів;

– по-друге, досягнення справжнього взаєморозуміння, яке полягає не тільки в розумінні іншого етнічного суб'єкта, але і його ставлення до себе як рів-

ного партнера по спілкуванню. Взаєморозуміння носить обопільний характер, ступінь міжетнічної толерантності в такому випадку знаходиться в прямій залежності від ступеня взаєморозуміння суб'єктів, що спілкуються;

- по-третє, створення умов і можливостей для постійної взаємодії;
- по-четверте, пошук можливостей для збігу інтересів взаємодіючих етнічних суб'єктів.

Зазначені ознаки є свого роду параметри вимірювання міжнаціональної згоди. Наявність різних форм толерантності – це та проблема, адекватне рішення якої створює передумови встановлення позитивних міжетнічних відносин, які забезпечують можливість повноцінної соціалізації в умовах сприятливого мікроклімату. Толерантність як тип індивідуального і суспільного ставлення до етнокультурних відмінностей, як терпимість до чужих думок і форм поведінки можна розглядати в якості однієї з фундаментальних ознак цивілізованості, рівня загальної культури особистості. Толерантність в сфері міжнаціонального спілкування – це визнання цінності «іншого», відмінного від «свого», цінності різниці, право на плюралізм поглядів.

Таким чином, міжетнічна толерантність, це акт морального самовизначення етносів до навколишнього середовища і до своєї етнічної ідентичності.

Толерантність має свій механізм самореалізації. Член товариства як етнічний суб'єкт засвідчує свою гідність через визнання гідності іншого і знаходить в цьому підтвердження своєї власної етнічної культури. Етнічна культура набуває характеру загального явища, звужуючого сферу дії дискримінації, у міру того як все більше число людей засвоюють універсальні принципи і визнають їх своїми, що підтверджується конкретними формами їх конструктивної взаємодії.

Успіх процесу формування міжетнічної толерантності, перш за все, пов'язаний з подоланням кризи культурної ідентичності. Можливість прийняття іншої культури вимагає наявності стійкої культурної ідентичності особистості, усвідомлення себе як носія певних культурних традицій, що виступає в ставленні до інших культурних традицій як суб'єкт збереження і розвитку людської культури в цілому.

Перспективи прийняття інших культурних цінностей лежать в заповненні особистісних пустот психіки цінностями культури через чіткий образ себе, свого «Я», як суб'єкта національної культури. Стійка позиція сильної в психічному плані і розвиненої в культурному відношенні особистості, її культурна самосвідомість забезпечує терпиме ставлення до того, що «не схоже на мене». Без культурної ідентичності, з розмитим, нестійким образом свого «Я», з труднощами у виборі ідеалу для ототожнення, неможливо допустити, що суб'єкт іншої культури не представляє небезпеки, не є грізним, підступним, чужим, таким, який вчиняє змови [2, с. 51].

В якості основної умови формування міжетнічної толерантності виступає включення толерантності в особисту систему цінностей студентів, для перетворення толерантності в принцип, який повинен бути покладеним в основу їхньої подальшої професійної і непрофесійної діяльності. Важливим засобом вирішення цього завдання є освіта, оскільки саме її метою є всебічний і гармоні-

чний розвиток особистості студентів, тому що тільки розвинена особистість, людина високої загальної культури здатна толерантно мислити і поводитися. Слід відмітити, що освіта – це фактор розвитку у студентів толерантних можливостей.

Успішне формування міжетнічної толерантності у студентів – майбутніх вчителів початкової школи залежить, на наш погляд, від створення певних педагогічних умов, а саме:

- запровадження освітньо-просторового підходу, забезпечення співпраці з різними соціокультурними інститутами регіону;

- конкретизації змістовного компонента професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи з урахуванням специфіки діяльності в полікультурному середовищі через запровадження трансдисциплінарного, компетентнісного та ситуативного підходів (розробка спецкурсів полікультурного спрямування);

- створення єдиного толерантного простору ВНЗ;

- формування установки на толерантність, що передбачає готовність і здатність керівників ВНЗ, педагогів та тих, хто навчається, до рівноправного діалогу через синергетичну взаємодію;

- варіативне використання методів навчання і виховання, що активізують розвиток толерантності тих, хто навчається;

- формування навичок комунікативної толерантності всіх учасників освітнього процесу;

- реалізація програм підвищення психолого-педагогічної компетентності педагогів;

- забезпечення особистісно-орієнтованої взаємодії педагогів і тих, хто навчається, у навчальному та виховному процесі та у позанавчальній діяльності, завдяки якому реалізуються навички комунікативної толерантності і виникають передумови для успішного розвитку толерантних якостей [1, с. 103-104].

Література:

1. Безюлева Г.В. Толерантность: взгляд, поиск, решение / Г.В. Безюлева, Г.М. Шеламова – М.: Вербум-М, 2003. – 168 с.

2. Дворникова Е.Н. Проблемы воспитания толерантной личности через формирование культурной идентичности [Текст] / Е.Н. Дворникова // Толерантное сознание и формирование толерантных отношений (теория и практика): Сб.науч.-метод. ст. – 2-е изд., стереотип. – М.: Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж: Изд-во НПО «МОДЭК», 2003. – С. 50-74.

3. Євтух В. Б. Концептуальні конструкти етносоціальних реалій: досвід трьохлітніх досліджень / Євтух В. Б. – К.: НПУ ім. Драгоманова. – 2010. – 86 с.

4. Толерантність в полікультурному середовищі: монографія / О. А. Грива. – К.: Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова, 2007. – 275 с. – Бібліогр.: 461 назв. – укр.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>